

Чи варто боятися податкових перевірок

З 1 січня 2018 року податкові перевірки, проведені всупереч мораторію, можна вважати незаконними.

ВІВТОРОК, 6 ЛЮТОГО 2018, 16:49

ВІТАЛІЙ ОДЖИКОВСЬКИЙ
радник юридичної фірми Sayenko Kharenko

У [постанові](#) від 16 січня 2018 року новостворений Верховний Суд дійшов висновку, що порушення порядку проведення податкової перевірки є підставою для скасування податкових нарахувань, здійснених за її результатами.

Таку позицію найвищий суд висловлює не вперше — за кілька років до цього Верховний Суд зробив аналогічні висновки.

Повторне закріплення цієї позиції важливе для практики, оскільки саме висновки з постанов Верховного Суду повинні враховуватися іншими судами відповідно до нових процесуальних правил, тоді як практика попереднього Верховного Суду втратила свою прецедентну силу — принаймні формально.

Платникам податків варто зважати на те, чи є законними перевірки, призначені податковими органами.

Особливо в умовах дії мораторію на проведення перевірок, встановленого законом на 2018 рік.

У грудні 2017 року Верховна Рада внесла зміни до закону "Про тимчасові особливості здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності". Закон, ухвалений наприкінці 2016 року, встановлював мораторій на перевірки підприємців і повинен був діяти до 31 грудня 2017 року.

Мораторій повністю забороняв планові заходи, тоді як позапланові перевірки могли бути призначені лише в окремих випадках, передбачених законом, наприклад, за заявою самого платника або на підставі рішення суду.

Водночас закон встановлював перелік сфер, перевірки в яких не підпадали під дію мораторію. До цього переліку були включені і податкові перевірки, тому в 2017 році мораторій на них не поширювався.

У 2018 році мораторій на перевірки бізнесу був продовжений, а перелік сфер, де їх можна проводити попри мораторій, був видалений. Законодавець вказав, що Кабмін може затвердити перелік органів, на які мораторій не поширюється.

Уряд ще не затвердив такий перелік, тому дію мораторію слід поширювати і на податкові перевірки — до набрання чинності відповідною постановою Кабміну. Отже, з 1 січня 2018 року і до моменту ухвалення зазначеного рішення уряду податкові перевірки, проведені всупереч мораторію, можна вважати незаконними.

Зважаючи на правову позицію Верховного Суду, у платників податків є вагомі процедурні підстави для оскарження податкових нарахувань, здійснених за наслідками перевірок, проведених під час дії мораторію.

Наприкінці грудня 2017 року ДФС [оприлюднила](#) план-графік документальних перевірок на 2018 рік. Згідно з ним, на січень 2018 року призначено близько 800 планових перевірок в Україні, законність яких викликає сумнів.

Змінити річний план і перенести січніві перевірки на інші місяці теж неможливо: закон передбачає, що такий план слід оприлюднювати до початку року.

Фіскальна служба, швидше за все, з обмеженнями перевірок не погодиться. Наприклад, із [заяви](#) столичних податківців у Facebook можна зробити висновок, що проведення перевірок всупереч мораторію, на їхню думку, закон не порушує.

Вони апелюють до того, що положення про мораторій не були внесені до Податкового кодексу, який має перевагу над іншими законами для регулювання відносин оподаткування. На наш погляд, така позиція недостатньо обґрунтована.

Питання проведення перевірок — це не питання власне податкових відносин, а питання відносин державного контролю загалом. Тому сумнівно говорити про перевагу Податкового кодексу над іншими законами у цій сфері.

Головне — підхід податківців суперечить одній із засад оподаткування: презумпції правомірності рішень платників податків. Відповідно до неї, якщо норми законів припускають неоднозначне трактування прав та обов'язків платників або контрольних органів, рішення мусять ухвалюватися на користь платників податків.

Очевидно, що слід застосовувати норми закону щодо мораторію, які більш сприятливі для платників податків. Такий підхід не раз підтримував Європейський суд з прав людини, практика якого є джерелом права в Україні. Серед прикладів — справи "Щокін проти України" та "Серков проти України".

Пункт 5.2 Податкового кодексу, до якого апелюють податківці, визначає, що кодекс має перевагу над іншими законами лише щодо регулювання відносин оподаткування. Водночас податківці перевіряють не лише податкові питання.

Існує категорія так званих фактичних перевірок, коли фіскальні органи перевіряють неподаткові питання: регулювання обігу готівки, порядок здійснення платниками податків розрахункових операцій, ведення касових операцій, наявність ліцензій.

Фактичні перевірки підпадають під поняття позапланових заходів державного нагляду, щодо яких встановлені обмеження. Тому коли йдеться про фактичні перевірки, фіскальні органи залишаються навіть без аргументу щодо необхідності внесення змін до Податкового кодексу.

Однак саме лише посилання платника податків на незаконність перевірки може не дати бажаного ефекту в суперечці щодо оскарження податкових нарахувань.

Щоб поліпшити позицію, ми рекомендуємо платникам податків оскаржувати не тільки податкові повідомлення-рішення, а й накази про призначення перевірок та дії щодо їх проведення. Це не вимагатиме значних додаткових зусиль, натомість може стати хорошим підсиленням у загальному податковому спорі.

Співавтор — Юрій Дмитренко, юрист юридичної фірми Sayenko Kharenko